

Posudek oponenta disertační práce Jana Holovského
Modernizace mezi Prahou a Kolínem
předkládané v roce 2019 na Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Předložená disertační práce je věnována důležité a aktuální otázce hospodářských a též sociálních předpokladů modernizace oblastí východních středních Čech ležících mezi Prahou a Kolínem. Časové vymezení výzkumu je na svém počátku vymezeno polovinou 19. století, kdy dochází k řadě proměn (správní struktura, nastartování hospodářského rozvoje, zrušení poddanství, apod.), avšak s nezbytnými přesahy do minulosti mapujícími trendy předchozího vývoje. Zkoumaný úsek je logicky ukončen v roce 1938, tedy před okupací českých zemí. Časový úsek považuji za správně zvolený a odpovídá standardním přístupům ke zkoumání modernizačních procesů v rámci hospodářského a sociálního vývoje.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Volbu tématu disertační práce považuji za vhodnou a z pohledu dosavadního stavu poznání hospodářského vývoje českých regionů i žádoucí. Autorův přístup k tématu a jeho zpracování odpovídají podle mého názoru nárokům kladeným na disertační práce. Disertační práce má přehlednou strukturu a působí uceleným dojem. Strukturace disertační práce je velmi podrobná (14 kapitol), její osvětlení by si zajisté zasloužilo v rámci úvodu pozornost. Za vysvětlení by mimo jiné stály i důvody vyčlenění kapitoly věnované dopravě z terciárního sektoru. Autorem vyčleněné cíle jsou dostatečně formulovány a vztahují se k zpracovávané tématice. Zvolený přístup ke zpracování tématu, tedy prostřednictvím jednotlivých center zkoumaného regionu a zhodnocení jejich vývoje a proměn, považuji za nosný.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Disertační práce je uvedena obsáhlým úvodem, se standardní strukturou, kde samozřejmě nechybí (s. 10) vymezení hlavních cílů a formulace výzkumných otázek. Navazuje teoretické zarámování výzkumu spojené s vysvětlením základních pojmů, se kterými bude autor dále pracovat. Následně autor přistupuje k představení a vymezení regionu a nastínění jeho historie před rokem 1850. V další kapitole „Modernizace Kolína 1850–1938“ v návaznosti na svou rigorosní práci představuje základní proměny Kolína, jako jednoho z center zkoumaného regionu. V dalších kapitolách se zaměřuje na vývoj samosprávy a správy regionu, stranou zájmu nezůstává ani spolková činnost, přesněji by však měl být vymezen vztah spolek x společenstvo (živnostenské). Skutečnost, že se autor živnostenským společenstvům nevěnoval, a to ani v rámci sekundárního či terciárního sektoru považuji za poněkud nešťastné. Na půdě živnostenských společenstev byla často diskutována témata aktuální pro podnikatelský stav, jejichž reflexe by mohla text obohatit.

Po následném zhodnocení demografického vývoje, kde autor potvrzuje dosavadní pohled na zkoumaný region, přistupuje k zhodnocení významu dopravy a dopravní infrastruktury. Vyčlenění této kapitoly z terciárního sektoru a její předsazení je sice možné odůvodnit často akcentovaným významem dopravy pro hospodářský rozvoj, ale nepůsobí standardně. V navazujících kapitolách autor přistupuje k obecnému hospodářskému nástinu vývoje a zkoumání vývoje jednotlivých sektorů hospodářství. Zpracované rozborův považuji za dobře

vypracované s dobrou vypovídací hodnotou. Z drobných připomínek bych poukázal na možnost využití výsledků sčítání zemědělských závodů, stejně jako sčítání závodů živnostenských (1902, 1930), kde by se dal sledovat rozvoj podnikatelského ducha a oblasti podnikatelského zájmu. U podkapitoly věnované Lichtenštejnskému panství (s. 155–159) se nabízela případová studie k zhodnocení modernizační úlohy šlechtického velkostatku, autor však tuto příležitost nevyužil a převážně sklouzává k snazšímu popisu majetků rodu.

Dále autor pokračuje sledováním územního rozvoje a výstavbou komunální infrastruktury. Územní rozvoj regionu a vizuální proměna sídel jsou charakteristickým znakem proměny tradičních center v centra moderní, je to dotvářeno i novou výstavbou a novými typy staveb, které změny dotvářely. V navazující kapitole zaměřené na komunální infrastrukturu je tento výklad dále doplňován. Vodovody, kanalizace, elektrické vedení a také telefon se stávaly symbolem měst nové doby. U této symboliky by se ještě v meziválečném období nabízel rozhlas a film (zastoupení koncesionářů a četnost kin). Atributem moderní společnosti je i vzdělání, tedy otázka školství, které se autor též věnoval, včetně tzv. hospodářského školství. Poslední kapitola je věnována hospodářským elitám regionu. Závěr je přehledně zpracován a přináší odpovědi a otázky formulované v úvodu.

Téma modernizace představuje nosné avšak náročné téma, neboť je jedná o mnohohrstevnatý proces, na který je možné nazírat z různých úhlů. Autor se zaměřil na pohled hospodářský. Podařilo se mu na cca 300 stranách textu zpracovat kvalitní přehledovou práci, která je ucelená a přináší nové interpretace a posouvá výzkum na poli regionálních hospodářských dějin. Výklad je srozumitelný a veden v souladu s cíli celé disertační práce. Je zřejmé, že při zpracování autor narážel na torzovitost pramenů a jejich nestejnou vypovídací hodnotu, což se samozřejmě odráží i na textu disertační práce. Při čtení textu se otevírá řada dalších možností a směrů výzkumu a cest jeho doplňování.

Autorem zvolený pramenný základ je adekvátní zkoumanému tématu. Archivní prameny autor čerpal převážně ve Státním okresním archivu v Kolíně. V rámci pramenného výzkumu se samozřejmě nabízí celá řada dalších fondů, které by mohly být využity (např. fondy živnostenských společenstev, peněžních ústavů, jednotlivých podniků), alespoň sondu však mohl autor směřovat do fondu obchodní a živnostenské komory, který by si při takto koncipovaném tématu pozornost zajisté zasloužil. Výrazně se autor opíral i o dobovou literaturu, z velké části i o periodika. Autor prokázal schopnost získané poznatky utřídit a interpretovat a zasadit je do kontextu stávajícího historického bádání.

Disertační práce je zpracována se znalostí tématu. Je psána živým a kultivovaným jazykem bez vážnějších stylistických prohřešků. Po gramatické stránce by však neškodila důslednější kontrola, zvláště odstranit zcela zbytečné překlipy, nepřesnosti (závodová místo závodní přeprava, s. 102) a automatické opravy. Citace pramenů a literatury odpovídají běžně užívaným pravidlům.

IV. Dotazy k obhajobě

Podněty pro diskusi v rámci obhajoby disertační práce jsem uvedl v předchozím textu. Domnívám se, že autor by se měl vyjádřit k struktuře práce a řazení jednotlivých kapitol. Autor by v rámci diskuse měl zhodnotit limity, na které modernizace ve zkoumaném regionu a období narážela. Dalším námětem do diskuse by byla využitelnost údajů ze sčítání závodů pro zpracovávané téma.

V. Závěr

Jan Holovský ve své disertační práci prokázal schopnost práce s prameny i literaturou. Dokázal, že je schopen zpracovat souvislý odborný historický text na velmi dobré úrovni. S využitím adekvátních pramenů a literatury zpracoval práci, která navazuje na dosavadní výzkumy této problematiky. Tyto výzkumy po interpretační stránce doplňuje a dále rozvíjí a aplikuje je na zkoumaný region.

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji – prospěl.

V Praze 18. května 2019

Doc. PhDr. et JUDr. Jan Štemberk, Ph.D.